

Kort om ägandet av egendomen Gålö i Östehaninge socken, Sotholms härad.

Av Mauritz Henriksson 2012

Prins Carls Inrättning på 1920-talet

Gålö ägdes, förutom Sunnansund, av ägarna till Årsta, fram till 1853. Änkan Bremer, efter Carl Fredrik Bremer, sålde då hela egendomen till Lars Johan Hierta och Tobaksfabrikören Wilhelm Hellgren.

Om vi skall lita på husförhörslängderna stod Hierta som ägare till Årsta, och Hellgren som ägare till Gålö. Detta förhållande skall vi kanske ta med viss försiktighet.

Möjligen kan delningen av egendomen skett senare, ty i ett köpekontrakt daterat oktober 1856 hänvisas till en "överenskommelse mellan Hellgren och Abraham Saxenberg daterad april 1856". Den handlingen har jag dock inte tillgång till. Saxenberg köpte Årsta 1856.

I oktober 1856 skrevs ett köpekontrakt med Hellgren som säljare, och Johan Theodor Molin samt inspektören Johan Wickberg som köpare.

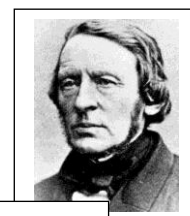
Deras namnteckningar är bevitnade av Lundgren, Johan Henrik Windrufva och Fredrik Conrad Lundgren. I detta kontrakt är köpesumman 90000 Riksdaler Banco angiven, samt betalning och amortering noggrant angiven. Detta köpekontrakt finns sedan omskrivet och daterat 16 maj 1857.

Men bara två dagar senare, den 18 maj, vid lagtima sommaringet vid Sotholms härads Tingshus, bifogades till lagfartsansökan, ett köpebrev daterat samma dag. I det brevet hade man angivet Molin och Windrufva som gemensam köpare. Dessutom var köpeskillingen sänkt till 87 000 Riksdaler Banco.

I detta köpebrev står det: "Jag Wilhelm Hellgren upplåter och försäljer härmed till passionaten herr Johan Theodor Molin och Rådmannen Johan Henrik Windrufva min i Östehaninge socken, belägna egendomen Gålö". Vad som fick inspektören Wickberg att hoppa av framgår inte. Antingen drog han sig ur affären, eller platsade han inte i gänget.

Köpet av Gålö, med Molin och Windrufva som nya ägare godkändes.

Vilka var då dessa herrar?

Hierta

Lars Johan Hierta behöver vi inte fördjupa oss i. Han är visserligen mer känd än de övriga, men hade inte så mycket med Gålö att göra.

Tobaksfabrikören Wilhelm Hellgren, född 28 mars 1810, men var finns ingen uppgift om. Han var gift med Lovisa Mathilda Werdier,

född 10 mars 1810. De hade en son, Wilhelm, född i sept. 1837.

Hellgren

Fadern Wilhelm hade tidigare arbetat som bokhållare på Aspelins Tobaksfabrik på Söder i Sthlm. 1841 startade han sin egen tillverkning. I slutet av 40-talet tog han in en kompanjon, och 1851 klev han av företaget. Han ägnade sig sedan åt fastighetsaffärer. Han ägde och bodde bl.a. på Götgatan, ägde ett hus på Luntmakargatan och även egendomen Velamsund på Värmdö. Velamsund bytte han bort mot Egendomen Vasa i Skepptuna socken i början av 1860-talet.

Hans hustru avled där 1863. Wilhelm och sonen flyttade då till Söderby Carls förs. under några år. Men fadern återvände till Vasa. Där har jag sett sista noteringen om honom: "*Skriven här men vistas på annan ort*". När, eller var, Wilhelm Hellgren avled har jag inte funnit någon uppgift om.

Johan Theodor Molin, född 22 oktober 1830 i Hjertrums socken i Bohuslän. Han var gift med Emilia Holmström, född 20 oktober 1828 i Waxholm, dotter till stadsfiskalen Magnus Holmström och hans hustru Brita Christina Edberg.

Johan Theodor var lantbrukare till yrket. Han bodde hos Hellgren på Velamsund på Värmdö i början av 1850-talet. Han var den ende av alla herrarna som kom att bo på Stegsholm. Paret Molin fick en son och en dotter där. Efter tiden på Gålö flyttade paret Molin kring ganska ofta. De har funnits i Sthlm, Bromma, Sundbyberg, Arboga och sedan åter till Sundbyberg. Johan Theodor avled där i april 1908.

Johan Henrik Windrufva, född i Waxholm 4 april 1805. Han stod tidigt skriven som "*garverifabrikören Windrufva*". Senare blev han "*handlande*" och så småningom "*rådmannen*". På äldre dagar blev han "*f.d. rådmannen*" och handlande Windrufva. Han hade gift sig 1826 med Johanna Melander, som fött honom Johan Viktor 1829, och Johanna Mathilda 1831. Dottern avled redan 1832. Hustrun avled sedan och Johan Henrik gifte om sig 1844 med Maria Sofia Holmström, född 17 februari

1820. Hon var syster till Emilia som var gift med Molin, följaktligen hade hon samma föräldrar.

Med Maria Sofia fick han sönerna Carl Henrik Villgot 1845, och Sven Magnus 1853. Familjen bodde mestadels i Sthlm, men var skrivna i Waxholm.

Windrufva var tydligen inblandad i flera olika affärer. Alla gick tydligen inte så bra, för han figurerar i flera konkurser. Bl. a. i en stor konkursmassa i Karlstad i slutet av 1850-talet. Då blev det ju även konkurs på Gålö.

I Stockholms rotemansarkiv finner jag familjen runt 1880, inneboende hos en tredje syster Holmström på Artillerigatan. Enligt rotemans-arkivet är Johan Henrik utflyttad 21 oktober 1881 "*som borttagen*". Vanligtvis står det "*till annan rote*", eller "*som död*", eller liknande. Uttrycket "*borttagen*" väcker nyfikenhet!! Hustrun och ena sonen utvandrade till Amerika 1888.

Den 19 juli 1860 var denna annons införd i Post och Inrikes Tidningar:

Ovilkorlig försäljning.

= I enlighet med Borgenärernas i f. d. Rådmannen J. H. Windrufvas Konkurs fattade beslut, kommer genom offentlig Auktion, som anställes å Vårdshuset Blåporten invid Stockholm, Onsdagen den 25 nästkommande Juli, klockan 12 på dagen, ovilkorligen att försäljas egendomen Gålö inom Österhanninge socken, Sotholms härad och Stockholms län, jemte dertill hörande hemman, torp och lägenheter. Denna egendom, som är, belägen omkring 3 mil från Stockholm och 1 mil från Dalarö, med naturskön och frisk belägenhet, består af 7 11/24: dels mantal med en areal af 3,497 tunnland, hvaraf omkring 800 äro åker och äng samt resten skog, fullt tillräcklig för egendomens behof och dessutom äfven något till afsalu. Till egendomen, som vid derä anställd laga värdering blifvit uppskattad till 250,000 *R.* Rmt, höra, jemte frälseräntan af 1/4: dels mantal 11 bondhemman, 9 torp och 1 utjord, af hvilken årligen erlägges 1,158 *R.* kontant samt utgöras 3,112 fria mansdagsverken och 1,209 hjonedagsverken tillika med en del körslor och andra natura prestationer af flere slag. Åkerjorden är af särdeles bördig beskaffenhet, betesmarken ymnig samt fisket mångfaldigt och rikt.

Alla byggnaderne vid hufvudgården Stegsholm, äro nybyggde under sednaste sex år och hvad uthusen beträffar af särdeles ändamålsenlig beskaffenhet. Med fastigheten, som höstsådd tillträdes den 1 nästkommande November, åtfölja utan särskild betalning 2,500 l^ä Hö och all Halm efter årets skörd. Om köpevilkoren som vid Auktionstillfället skola fullständigt uppgifvas och hvaraf här meddelas att 5,000 *R.* Rmt böra såsom handpenning erläggas samt om egendomens beskaffenhet i öfrigt, lemnas underrättelse såväl af Konkursmassans Sysloman Herr Sterbhusnotarien W. Rundqvist och Herr Revisor M. Upmark, som vid egendomen, hyarest jemväl tillhandahålles en öfver egendomen år 1856 upprättad fullständig karta med beskrifning. Stockholm den 30 Juni 1860.

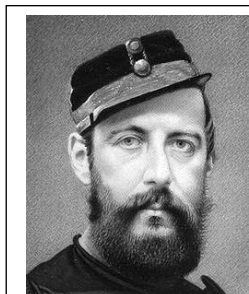
Och den 28 juli samma år var följande kungörelse införd:

Vid i onsdags å värdshuset "Blå Porten" förrättad auktion å f. d. rådmannen J. H. Windruffas konkursmassa tillhöriga egendomen "Gålö" inom Österhanninge socken af Stockholms län, inropades densamma af advokatfiskalen Hörstadius för 139,000 rdr rmt. Samma person har äfven inköpt förenämnde konkursmassa tillhöriga egendomen "Ålsta" för 53,000 rdr rmt. Uti båda dessa egendomar har hr Hörstadius haft inteckningar, öfverstigande den nu fastställda köpesumman.

Av ovanstående annonsering står det helt klart att Gålö bytte ägare i slutet av juli 1860.

Advokatfiskalen Hörstadius var Johan Gustaf Ferdinand, född 19 augusti 1812 i Jönköping. Vid den aktuella tiden var han gift med Catharina Gustava Ekeröth, född 1829. De bodde då i Järlåsa socken i Upsala län. de hade sonen Gustaf Wilhelm, f 1856, och dottern Hilda Gustava, född 1857. Hustrun avled 1859. Far och son flyttade till Tyresö 1881. 1892 flyttade Gustaf Ferdinand till Sthlm. Han avled 1900.

De övriga i protokollen nämnda personerna, Johan Wickberg, Lundqvist och Lundgren, har jag inte forskat närmare på.

Prins Carl, senare Carl XV

I ett "Protokoll hos H.K.H. Prins Carls Inrättning för fattiga Barn i Stockholm den 8 oktober 1860" under § 3 står det att läsa: " ..... samt herr Grosshandlaren Fröberg att å Direktionens vägnar med Herr Brukspatronen Advokatfiskalen Hörstadius och övriga vederbörande uppgöra och avsluta köpet av egendomen Stegsholm med underlydande samt köpekontraktet å direktionens vägnar underskriva flaeab(?) utdrag av detta protokoll såsom fullmakt härför gäller. "

Det begärda priset var 175 000 RDR, men prutades ner till 170 000 RDR. Jag har inte kunnat med säkerhet bestämma om det vid detta tillfälle rörde sig om en auktion, eller ett köp. Hörstadius hade redan ropat in Gålö 25 juli samma år. Några nya kungörelser i tidningarna har jag inte heller funnit.

Lagfartsansökan behandlades vid Sotholms härads Lagtima vinterting den 31 januari 1861.

Under de första tio åren på 1900-talet köpte Inrättningen sedan in Edholmen bit för bit, och även Stora Rotholmen.

Alltihop, utom Botvidshyddan, såldes 1948 till Stockholm stad.

Marinens område på Oxnö, arrenderades till en början på 49 år. Områdes såldes sedan till Marinen.

Ovanstående är att betrakta som ett samman-drag av händelserna. Skulle väl kunna kompletteras med sådär en 20 – 30 sidor till. Om man vill. Kanske det skingrar en del funderingar. Eller så dyker det upp nya frågor.

Det brukar vara så.